

soče in tisoče angleških grobov najdeš v Afriki“, reče gospod burski komandant Jooste, „katere je povzročila pijanšina in sicer žganjična pijanšina angleških oficirjev in sevè tudi angleških najetih plačanih vojakov.“ Ni se nam toraj čuditi, da tako grozovitno ravna Angleži z Burskimi ženami, katere prisilijo celo k nečistosti, ni se nam čuditi, da je bilo — umorjeno toliko Burskih starcev in otrok, kateri še niti govoriti niso znali. Pred kratkem je moral Kičener, angleški najvišji povelnik, kakor se spominjajo naši bralci, čeprav prisiljen, obsoditi angleškega oficirja (lajtnanta) radi ropanja in radi več umorov v smrt. Ta oficir je bil prej ko se je vojska začela — kovač!

Neki angleški oficir sam piše v angleškem listu, kako se ravna z mladimi burskimi ženskami in dekletami tako le: „V Pretoriji (toraj v glavnem mestu) prisilijo se mlade ženske še stare komaj 12 do 16 let, od oficirjev in od prostakov k nečistosti. Videl sem deklico, kateri se je posrečilo oditi, ko je bila par mesecev ujeta. Stara je bila ta deklica morda kakih 16 let, a njeni lasje so v teh par mescih postali beli, kakor da bi bila preživela že pol stoletja!“ Kako se postopa z ranjenci nam pove gospod Jooste zopet s svojimi lastnimi besedami. Gospod burski vodja je poročal: „Videl sem sam enega mojih vojakov, kateri je imel osem angleških krogel v svojem telesu in je ležal zvijoč se od strašnih bolečin na zemlji a prišel je Anglež in še ga je prebodel s sulico!“ A dovolj naj bode o vseh teh grozovitnostih! Poglejmo si malo kako se bojujejo Buri proti Angležem. Od začetka vojske je bilo vsih Burov 40 tisoč, sedaj jih je komaj 18 tisoč. Gospod Jooste pravi sam: „Nekaj od teh 40 tisoč jih je opustilo boj, nekaj jih je bolehavnih, nekateri so se vrnili k svojemu delu nazaj, da nas vojake oskrbujejo z živežem, a nekaj jih spava mirno v hladni zemlji, v preljubljeni naši burski domovini, za katero je morala zapustiti večina — mlado svoje življenje.“

vrat. Seveda še je tretji odbežal s svojim zdravjem za prvima dvema in kakor mi je včeraj povedala sosedova Špeta, kateri je bila Jera tetica na tretjem kolenu in Tine stric, ni prišel nobeden več k zidarjemu Tinetu nazaj.

Nekaj listov iz zgodovine kmetskega stanu.

(Spisal M. Kmetskakri.)

Dalje.

V.

Ko ste brali prejšno poglavje, je gotovo rekel marsikoji bralec: „E, kaj, tedanji davki so bili malenkost, ker so se razni pridelki dražje plačevali kakor dandanes!“ Imaš deloma prav, deloma pa se zelo motiš. Kadar je bila sploh dobra letina, bilo je vse blago brez vrednosti. Manjkalo je namreč železnic in dobrih ladij, da bi ga bili mogli po ceni zvoziti v tuje kraje; tudi so bila nekaj mesta majhna,

Kako pa stoji stvar pri Angležih? Dve sto tisoč mož imajo še sedaj v boju, a treba še je, kakor pišejo angleški časopisi, zopet novih vojakov za Afriko.

Kaj ne, to se nam vidi malo smešno? A gotovo je vse gola resnica. Kako pa, da ne more tolika množica tako malo ljudi premagati? Gospod Jooste je razložil to stvar tako le. Buri so v svoji domačiji, vajeni vremenskim spremembam, oni poznajo pote, tako rekoč „vreme in burska dežela (klima) se vojskujejo samé za Bure.“ Zrak v Južni Afriki je tak, da se vidi vnjem vse drugače, kakor pri nas. Ako je na primer, oddaljena kaka stvar od človeka kakih tristo metrov, vidi se to tako, kakor da bi bila oddaljena tisoč metrov. Vsak, kateri je bil vojak, zna, da se mora, ako se hoče streljati na tisoč metrov puška čisto drugače nastaviti, kakor na tri sto metrov. Ta zrak poznajo Buri prav dobro, Angleži pa ne! Zato pa zadene vsaka burska krogla svoj cilj, večina angleških pa pade več sto metrov zadej za Burami v zemljo. Gospod Jooste poroča: „Mi pustimo Angleže priti tako blizu do nas, da slišimo povelje njihovih komandantov, in veseli nas, ako kateri komandira naj se strelja na tisoč ali še več korakov, med tem ko smo mi oddaljeni komaj tri do štiri sto korakov!“

Kako spretni so Buri, bodemo videli iz sledečih poročil gospoda Joosta. Da bi prekanili Angleže, postavijo Buri za kako grmovje ali za kako skalovje palice, na te obesijo svoje široke klobuke, sami pa si poležejo veliko sto metrov v strani v jame. Potem se pa grozno veselijo, kako streljajo Angleži po njegovih klobukih, kako se počasi tem klobukom bližajo. „Mi pa pazimo v takem slučaju na čas, kedar je ugoden“, poroča Gospod Jooste „in začnemo streljati vsi, a ne v klobuke, temveč v angleške glave! Ako nas je premalo in vidimo, da bi cela stvar bila malo nevarna, postrelamo Angležev kolikor jemogoče, potem pa odidemo prej ko Angleži sprevidijo, od koder so prišle zaušnice. Klobuki so seveda navadno prestreljani

vsled česar se ni toliko povpraševalo za poljedelsko robo kakor zdaj. Kadar pa so razne uime uničile trud kmetovih rok, pokončale živinske kuge govedo ali pomandrili divji Turki žitna polja in odpeljali živino, tedaj je bilo vse grozno drago. Včasih se je žito tako podražilo, da kmeti in celo gospodi niso mogli posejati vseh njiv, ker ni bilo mogoče dobiti semena, oziroma, ker nihče ni premogel toliko denarja, da bi ga kupil. Kruh je bil v tako žalostnih časih zelo redka stvar in kmeti niso Boga zastonj prosili: „Daj nam danes naš vsakdanji kruh!“ K pravi moki so mešali zmlete turšičine storže, posušene praprotove korenine in drevesno škorjo. Draginji je navadno sledila lakota, ta dobro znani gost „srečnih“ starih časov. Od leta 1000 do 1499 je ta strašanska šiba božja obiskala našo deželo nič manj kot petdesetkrat; tedaj so umirali ljudje od glada povprečno vsako deséto leto. Draginja je spravljala kmete v roke brezsrčnih oderuhov, ki so jim potem še to pobrali, kar so pustili gospodovi beriči. Zadolženost poljedelcev je bila v starih časih mnogokrat veliko hujša kakor sedaj.

a naše glave so ostale — cele! Naši poveljniki ne komandirajo ničesar drugega, kakor, vso naše povelje se glasi: „Postreljaj Angležev, koliko je največ mogoče!“ Razložil je tudi gospod Jooste, kako je bilo mogoče, da so Buri natepli Angleže v veliki bitki ob Tugelu. Pustimo ga govoriti zopet samega: „Nas je bilo gotovo samo tretjina. Mi imamo puške Mauzerjevega zistema, (toraj take, kakor so imeli pred par leti avstrijski žandarji!) Smodnik (pulver) je tak, da se pri strelu ne skadi, skoraj popolnoma nič. Skopali smo si jame v zemljo, ker smo zvedeli že par dni poprej po naših patrolah, da pridejo Angleži. Te jame smo zakrili z grmovjem, dračjem in s travo, takò, da se niso popolnoma nič videle. Naši starci, to so naši očetje, naši strici in tako dalje, so prišli seveda tudi z nami. Ti pa niso navajeni streljati s temi novimi puškami, temveč oni imajo še stare puške, katere se nabijajo tudi še s starim smodnikom, toraj s takim, ki se pri vsakem strelu jako skadi. Navdušeni za našo stvar, hoteli so se seveda tudi poskriti z nami vred v te izkopane jame. Mi pa dobro vedoč, da bi nas vsaki strel iz njihovih pušk po svojem dimu izdal, smo jim ukazali, naj se postavijo tisoč korakov za nami na bregu, in se naj tam poskrijejo za skalovje, češ, ako bode treba bežati bodejo lažje odišli. Ko so se bližali Angleži, začeli so ti naši starci v svojej navdušenosti streljati, da je bilo veselje. Cela njihova postaja je bila v dimu. Angleži so mislili, da smo mi vsi tam gori na bregu in so streljali vsi tje gor, s puškami in kanoni. Mi pa, toraj naš celi oddelek je ležal mirno v jamah, ne da bi sprožil eden od nas puško. Ker je bilo naših starcev malo, in so se jim zdele angleške krogle vendar le pregoste, so pobegnili z brega. Angleži misleč, zdaj smo zmagali, pa jo potegnejo za njimi, to je ravno proti nam. Nas je bilo skritih v jamah kakih 10 tisoč mož. Ko so prišli Angleži na dva do tri sto metrov blizu nas, vzdignil je naš najvišji po-

velnik svojo puško in napravil prvi strel. In to je bilo našo povelje. Zdaj pa smo streljali vsi in tako hitro, da so postale naše puške tako vroče, da se ni smel nobeden strelec dotakniti puškine cevi, ker bi se bil drugače opekel. Ta sprejem je bil za Angleže seveda nepričakovan strašanski. Merili smo najprvič na oficire potem na konjenike na zadnje pa smo streljali na vse! Več kakor dve tretjine Angležev je bilo ranjenih ali mrtvih, drugi so pobegnili. Mi pa nismo šli za njimi, ker smo bili lačni in žejni, naše puške vroče, bajonetov nimamo in kaj je največ, vedli smo, da je stalo zadej za Angleži blizu osem tisoč mož rezerve, kateri so bili čili in čvrsti!“

Tako poroča Gospod Jooste, ki je bil sam pri tej bitki navzoč!

Omenili smo že o zraku v burski državi in kako on upliva na streljanje. To seveda so spoznali tudi s časom Angleži. Da bi se toraj navadili na to streljanje, delajo poskuse in streljajo v cilj. Da pa bi videli, kako upliva njihovo streljanje na živi cilj, spravili so skupaj 70 transvalskih koz. Te koze so pri Ladismitu privezali na nekem bregu za drevje in grmove ter so streljali s kanonov s šrapnelami (krogla ki v zraku razpoči) skoraj celo uro na nje. Ko so mislili, da bode dovolj, šli so gledat, kako je uplivalo njihovo streljanje misleč, koze so vse mrtve. Pa glej, na mesto 70 mrtvih koz bilo je 71 živih. Ena koza je bila namreč med streljanjem povrgla dvojčke, in le en stari kozlek je bil mrtev, pa še ta ne od streljanja, temveč bil se je s vrvjo (s štrikom) zadrnil.

Od koder pa vendar dobavljajo Buri svojo strelivo in svojo obleko? Pustimo o tej stvari zopet govoriti gospoda burskega komandanta samega: „Streliva nam Burom ne bode zmajnkalo, dokler še so fabrike za strelivo na Angležkem. Ako mi Buri nimamo patronov pa pošlemo odelek od nas k najbližnjemu železniškemu mostu. Tega spustijo naši vojaki v zrak in

Kmet, premisli dobro sledeča vprašanja! Ali so odvetniki in politikujoči duhovniki iznašli železnice, hitre ladije in razne potrebne stroje? Kupujejo li tvoje pridelke mašniki in jezični doktorji? Ne, ker župnikom in prelatom si povsod kupil ali daroval prav lepih kmetij, a advokati so večinoma vsi veleposestniki in grajščaki. Sadove tvojih krvavih žuljev kupujejo skoraj edino le meščani, uradniki, učitelji in fabriški delavci; ako bi navedenih stanov ne bilo, bi ne mogel ničesar spraviti v denar in moral bi se zopet podati v farovško in grajsko sužnost. A meščanski obrtnik in fabriški delavec sta zopet od tebe precej odvisna, ker kupiš veliko od njih izdelanega blaga. Zato se lahko reče, da je med kmetom in obrtnikom tako močna in potrebna vez, kakor med možem in ženo: nobeden ne more brez drugega lepo in dobro izhajati. Zdaj bodeš menda spoznal, kake ničvredne, podle duše so oni ljudje, ki hujskajo kmeta nad meščana. Ali si zaslužijo taki hujskači prelepo ime „kristjan“? Nikdar ne, še celo priimek „ajd“ je za nje predober.

Vrednost „desetine“, visokost raznih davkov in težavno pot da bogastva lahko spoznamo iz sledečih dveh vzgledov. — V 14. stoletju so morali podložniki, kateri so se hoteli od desetine odkupiti, plačati za mernik (mecen) pšenice 20 krajcarjev, za mernik rži 12 in pol krajcarja, za mernik ovs 8 in četrt krajcarja, za vedro vina 7 in pol krajcarja, za 30 jajec 1 krajcar, za 3 piščance 1 krajcar, za kokoš 1 krajcar, za pitano svinjo 25 krajcarjev do 1 goldinar. Iz knjige „Trubars Briefe“ izvemo, da se je leta 1543 dobil v Celju mernik (mecen) pšenice za 10 in pol krajcarja, mernik rži za 8 in pol krajcarja, mernik ovs 5 krajcarjev, a mernik prós 4 krajcarje; kozlička si tedaj lahko kupil za 2 in pol krajcarja, kapuna za 1 krajcar ter kokoš za pol krajcarja; gospodinja je morala zbrati 40 jajec, ako je hotela za nje izkupiti 1 krajcar.

Seveda je bil stari denar malo težji od našega, in je imel goldinar (rajniš) samo 60 krajcarjev.

(Dalje prihodnjič.)